

Til Finansdepartementet

Tilråkning om utelukkelse av selskap fra SPU

21. desember 2011

1 Sammendrag

Det israelske selskapet Shikun & Binui Ltd.¹ er involvert i bygging av israelske bosettinger i Øst-Jerusalem og har også tidligere vært involvert i bygging av bosettinger i de okkuperte områdene på Vestbredden og i Øst-Jerusalem. Etikkrådet baserer seg blant annet på opplysninger om dette på selskapets hjemmeside.

Etikkrådet har både henvendt seg til selskapet med spørsmål i brev og sendt utkast til denne tilrådingen til selskapet for kommentarer, men har ikke mottatt svar fra selskapet.

Etikkrådet legger vekt på uttalelser fra Folkerettsdomstolen i Haag (ICJ), FNs sikkerhetsråd og Den internasjonale Røde Kors-komitèen (ICRC) som alle fastslår at byggingen av israelske bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem er i strid med IV Genève-konvensjon. Formålet med IV Genève-konvensjon er å beskytte sivile under krig og okkupasjon.

Etikkrådet anser at SPU's investering i selskapet er i strid med fondets etiske retningslinjer da selskapets virksomhet innebærer en uakseptabel risiko for at det medvirker til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner. Etikkrådet tilrår derfor å utelukke Shikun & Binui Ltd. fra Statens pensjonsfond utland.

2 Innledning

Etikkrådet besluttet høsten 2011 å vurdere hvorvidt det israelske selskapet Shikun & Binui Ltd. burde tilrådes utelukket fra SPU fordi selskapet er involvert i bygging av israelske bosettinger i Øst-Jerusalem. Ved utgangen av 2010 eide SPU aksjer i selskapet til en verdi av NOK 13,8 millioner.

2.1 Hva Etikkrådet har tatt stilling til

I SPU's etiske retningslinjer §2, pkt 3b, heter det:

“Finansdepartementet kan etter råd fra Etikkrådet utelukke selskaper fra fondets investeringsunivers der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for: [...] alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner”²

I forarbeidene til SPU's etiske retningslinjer omtales Genève-konvensjonene spesifikt som en del av grunnlaget for vurdering av selskapers handlinger i krig og konfliktsituasjoner.³ IV Genève-konvensjons formål er å gi beskyttelse til sivile under krig og okkupasjon. Etikkrådet har tidligere lagt til grunn at selskapers medvirkning til staters brudd på Genève-konvensjonene kan danne grunnlag for utelukkelse av selskaper fra fondet, og har derfor

¹ Issuer ID: 350591, SEDOL 6151292

² Retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utlands investeringsunivers, se <http://www.regjeringen.no/nb/sub/styrer-rad-utvalg/etikkradet/etiske-retningslinjer.html?id=425277>

³ Se NOU 2003: 22, vedlegg 7, pkt 3.2, <http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/20032003/022/PDFS/NOU200320030022000DDDPDFS.pdf>

tilrådet utelukkelse av selskaper som bygger israelske bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem.⁴

Etikkrådet har i denne saken tatt stilling til om Shikun & Binui Ltd. medvirker til brudd på IV Genève-konvensjon ved at selskapet er involvert i bygging av en israelsk bosetting i Øst-Jerusalem, og om dette i så fall bør lede til utelukkelse av selskapet fra SPU.

2.2 Kilder

Opplysningene om Shikun & Binui Ltd. og selskapets byggevirkosomhet har Etikkrådet basert på selskapets egen hjemmeside.

3 Bakgrunn

Shikun & Binui Ltd.⁵ er et av de største selskapene i Israel innen bygge- og anleggsbransjen. Selskapet har flere datterselskaper med virksomhet innen bl.a. veibygging, husbygging og eiendomssalg og har virksomhet både i Israel og i utlandet. Blant de heleide datterselskapene er Shikun & Binui Real Estate Development og Solel Boneh.⁶

Shikun & Binui Ltd. er notert på børsen i Tel Aviv. Selskapet er 57 prosent eid av det private israelske investeringsselskapet Arison Group.

På hjemmesiden til Shikun & Binui Real Estate Development er byggeprosjektet *Ramat Rachel Dreams* i området East Talpiyyot i Øst-Jerusalem oppført på listen over pågående og avsluttede prosjekter. Ifølge salgsoppgaven er dette prosjektet beregnet ferdigstilt i januar 2013.⁷

Etikkrådet har informasjon som viser at selskapet også tidligere har vært involvert i andre byggeprosjekter på Vestbredden:

- Et saksanlegg mot myndighetene i et skattespørsmål omhandlet Shikun & Binui Real Estate Developments bygging av 102 boliger i den israelske bosettingen Ma'aleh Edumim i 1994. Ma'aleh Edumim er en av de største israelske bosettingene på Vestbredden.
- Solel Boneh har vært hovedentreprenør for flere bosettinger på Vestbredden. Med henvisning til israelsk offentlighetslov henvendte interesseorganisasjoner seg til *Ministry of Housing and Construction* i 2006 med forespørsel om hvilke selskaper som har vunnet anbudskonkurranser for bygging av bosettinger. I svaret fra departementet er selskapet Solel Boneh oppgitt som bl.a. hovedentreprenør for byggingen av bosettingen Homat Shmuel i Har Homa i Øst-Jerusalem.

⁴ Se tilrådning om utelukkelse av selskapene Africa Israel Ltd. og Danya Cebus Ltd., 16. nov 2009, http://www.regjeringen.no/pages/13898012/Africa_Israel.pdf og oppfølgende brev fra Etikkrådet til Finansdepartementet, 9. mars 2010,

http://www.regjeringen.no/pages/13898012/Brev_til_FIN_vedr_tilradning.pdf

⁵ Selskapets hjemmeside: <http://en.shikunbinui.co.il/>

⁶ Selskapets hjemmeside: http://en.shikunbinui.co.il/category/solel_boneh_about

⁷ Byggingen skjer i et område beliggende ved krysset mellom gatene *Eliyahu Lankin* og *Korch* ifølge selskapets hjemmeside http://en.shikunbinui.co.il/category/residential_projects samt salgsoppgave (hebraisk).

- Solel Boneh har en fabrikk for produksjon av ferdigbetong i Kyriat Sefer, som ligger i tilknytning til den israelske bosettingen Modi'in Illit på Vestbredden. Selskapet omtaler selv dette på sine hjemmesider.⁸

Israelske myndigheter kunngjorde for øvrig i 2004 at Solel Boneh hadde vunnet anbudskonkurransen for en delentreprise for oppsetting av separasjonsbarrieren mot Vestbredden.⁹

4 Lovmessigheten av israelske bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem

4.1 Nærmere om IV Genève-konvensjon

Formålet med IV Genève-konvensjon er å beskytte sivile under krig og okkupasjon. Konvensjonen fastsetter blant annet hvilke rettigheter og plikter en okkuperende stat har på et okkupert territorium.

Konvensjonen trådte i kraft i 1950, og Israel tiltrådte uten reservasjoner i 1951.

I konvensjonens artikkel 49 heter det:

*“[...] Okkupasjonsmakten kan ikke deportere eller flytte en del av sin egen sivilbefolkning til det område som den okkuperer.”*¹⁰

4.2 Internasjonale organers syn på bosettingene

Når det gjelder spørsmålet om lovmessigheten av bosettingene, viser Etikkrådet til uttalelser fra Folkerettsdomstolen i Haag (ICJ), FNs sikkerhetsråd og Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), som alle fastslår at byggingen av israelske bosettinger på Vestbredden er i strid med IV Genève-konvensjon.

⁸ Se selskapets hjemmeside: http://en.shikunbinui.co.il/category/solel_boneh_logistics

⁹ Israel Security Fence, 10/02/2004 (på hebraisk)
<http://www.securityfence.mod.gov.il/Pages/Heb/hadashot.htm#news18>

¹⁰ IV Genève-konvensjon, : <http://www.lovddata.no/traktater/text/tra-19490812-004.html#map052>

Sikkerhetsrådsresolusjoner

FNs Sikkerhetsråd har vedtatt en rekke resolusjoner som fastslår at bosettingene er ulovlige, herunder resolusjonene 446 (1979), 452 (1979), 465 (1980), 471 (1980) og 476 (1980).

Sikkerhetsrådsresolusjon 465, som ble enstemmig vedtatt 1. mars 1980, slår blant annet fast at Israels politikk og praksis med å bygge bosettinger på okkupert område, inkludert Øst-Jerusalem, er uten lovhjemmel og utgjør et graverende brudd (*“constitute a flagrant violation”*) på IV Genève-konvensjon.¹¹

Rådgivende uttalelse fra ICJ

I sin rådgivende uttalelse¹² fra 2004 vedrørende lovmessigheten av Israels separasjonsbarriere mot Vestbredden vurderte ICJ også lovmessigheten av bosettingene:

*“The Court concludes that the Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory (including East Jerusalem) have been established in breach of international law.”*¹³

ICJ la her til grunn at Israels etablering av bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem er i lovstridig

Uttalelser fra Den internasjonale Røde Kors-komitèen (ICRC)

ICRC har ved flere anledninger kommet med uttalelser om lovligheten av de israelske bosettingene på Vestbredden.

I en uttalelse fra 2001 heter det blant annet at ICRC gjentatte ganger har påpekt at de israelske bosettingene er etablert i strid med internasjonal humanitær rett. ICRC fremhever at den israelske staten i forbindelse med bosettingene har innført lover og administrative forordninger som på enkelte områder strider mot IV Genève-konvensjon.¹⁴

Uttalelse fra FNs Generalsekretær

I forbindelse med planene om bygging a ytterligere bosettinger i Øst-Jerusalem, uttalte FNs Generalsekretær følgende i august 2011:

“The Secretary-General is deeply disappointed by the recent approval by the Government of Israel to build more than 900 housing units in East Jerusalem. He reiterates that settlement

¹¹ *“The Security Council [...] Determines that all measures taken by Israel to change the physical character, demographic composition, institutional structure or status of the Palestinian and other Arab territories occupied since 1967, including Jerusalem, or any part thereof, have no legal validity and that Israel's policy and practices of settling parts of its population and new immigrants in those territories constitute a flagrant violation of the Fourth Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War and also constitute a serious obstruction to achieving a comprehensive, just and lasting peace in the Middle East”*, <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5AA254A1C8F8B1CB852560E50075D7D5>

¹² ICJ - Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, 4. juli 2004, <http://www.icj-cij.org/docket/files/131/1671.pdf>

¹³ Ibid pkt. 120

¹⁴ Pkt 5, Statement by the International Committee of the Red Cross, Geneva, 5 December 2001, se http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/57JRGW?OpenDocument&View=defaultBody&style=custo_print

activity in the West Bank, including East Jerusalem, is contrary to international law, and he is concerned by provocative actions on the ground.”¹⁵

Også her påpekes det at byggingen av bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem er ulovlig.

4.3 Øst-Jerusalems status

Israel hevder at Øst-Jerusalem har en annen status enn Vestbredden for øvrig. Israel vedtok i 1980 å annektere Øst-Jerusalem ved å vedta “*Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel*”¹⁶. FN’s sikkerhetsråd vedtok i 1980 resolusjon 478, som fastslår bl.a. at Israels anneksjon av Øst-Jerusalem er ulovlig og ikke endrer området status som okkupert.¹⁷

5 Selskapets posisjon

Etikkrådet har tilskrevet Shikun & Binui Ltd. med spørsmål om det eller noen av dets datterselskaper eller selskaper som det kontrollerer, er involvert i eller har planer for fremtidig involvering i bygging av israelske bosettinger på Vestbredden (*Judea og Samaria*) eller i Øst-Jerusalem, og i så fall hvilken form for aktivitet dette er og hvilke planer selskapet har for fremtidig virksomhet i disse områdene.¹⁸

Etikkrådet har sendt selskapet et utkast til denne tilrådingen og samtidig invitert selskapet til å gi eventuelle merknader.¹⁹

Selskapet har ikke besvart noen av Etikkrådets henvendelser.

6 Etikkrådets vurdering

Det er bred internasjonal enighet om at Israels bygging av bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem er ulovlig. Etikkrådet legger til grunn av selskaper som bygger slike

¹⁵ Se

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/5ba47a5c6cef541b802563e000493b8c/c4bb7721a06a99dc852578e6004a5728?OpenDocument>

¹⁶ Israels utenriksdepartement: “*Basic Law: Jerusalem, Capital of Israel*

1) *Jerusalem, complete and united, is the capital of Israel.[...]*”, se

http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1980_1989/Basic%20Law-%20Jerusalem-%20Capital%20of%20Israel

¹⁷ “*The Security Council [...]*

2) *Affirms that the enactment of the “basic law” by Israel constitutes a violation of international law and does not affect the continued application of the Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, of 12 August 1949, in the Palestinian and other Arab territories occupied since June 1967, including Jerusalem;*

3) *Determines that all legislative and administrative measures and actions taken by Israel, the occupying Power, which have altered or purport to alter the character and status of the Holy City of Jerusalem, and in particular the recent “basic law” on Jerusalem, are null and void and must be rescinded forthwith*”; se <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/399/71/IMG/NR039971.pdf?OpenElement>

¹⁸ Brev fra Etikkrådet til Shikun & Binui Ltd, 5. sept 2011. Påfølgende henvendelse ble sendt 14. oktober 2011.

¹⁹ Utkast til tilråding sendt til Shikun & Binui Ltd 15. november 2011. Etikkrådet ba om evt. merknader innen 9. desember 2011.

bosettinger, kan utelukkes fra SPU. Etikkrådet vil i sine vurderinger ikke skille mellom bygging av bosettinger i Øst-Jerusalem og på Vestbredden for øvrig.

Som omtalt i tidligere tilrådninger er Etikkrådets rolle å vurdere SPUs investeringer i selskaper opp mot fondets etiske retningslinjer. Etikkrådet tar kun stilling til selskapers subjektive forhold, ikke staters eller andre aktørers mulige normbrudd.

Etikkrådet konstaterer at selskapet Shikun & Binui Ltd. har vært, og trolig er, involvert i bygging av flere bosettinger i de okkuperte områdene. Ettersom selskapet ikke har svart på Etikkrådets henvendelser, er det imidlertid ikke mulig for Etikkrådet å angi eksakt status for selskapets nåværende og fremtidige byggeprosjekter i de okkuperte områdene, utover at prosjektet *Ramat Rachel Dreams* ifølge salgsoppgaven skal være ferdigstilt i 2013.

Ut fra den informasjon som foreligger om selskapets tidligere og nåværende byggeprosjekter på Vestbredden og i Øst-Jerusalem, anser Etikkrådet likevel at det foreligger en uakseptabel risiko for at selskapet i fremtiden vil medvirke til normbrudd ved å forestå bygging av israelske bosettinger der. Denne risikoen vil etter Etikkrådets oppfatning være til stede så lenge slik virksomhet tillates, eller til selskapet klargjør at denne virksomheten har opphørt.

7 Tilrådning

Etikkrådet anbefaler å utelukke selskapet Shikun & Binui Ltd. fra Statens pensjonsfond utland på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet vil medvirke til alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner.

Ola Mestad
Leder

(sign.)

Dag Olav Hessen

(sign.)

Ylva Lindberg

(sign.)

Gro Nystuen

(sign.)

Bente Rathe

(sign.)